

hajolva nézik a romokat. Arcukon nem látszik tisztán a megdöbbenés, mert gyorsan tovatűnnek.

Az újjalu lakói letekvéskor éppúgy, mint ébredéskor a kutakat nézik. Most egy téglát jött föl a víz. Most meg háromat. Így számolgatják aggodó arccal a víz emelkedését. A házak áznak s dőlnek össze egymásután. Az utcák pedig megtelnek sirással, panaszkodással. A víz meg csak jön, jön, jön . . .

(Staribecej, 1941 március)

Lengyel István

Küzdelem a tuberkulózis ellen

Davos neve ragyog tűndöklő magasságban, a tüdővész regényes pompájával, az örök hó és jég övében, elérhetetlenül, halvány és halk fényben, csaknem az utópia határán, valószínűtlenül és valószínűtlenül már a regényszerűség Varázshegyén. Fájón és féltékenyen élünk a valóság völgyében, távol a varázshegyek szikrázó, hős és balzsamos napjától, a mélyben, az élet homályosabb oldalán, távol a davosi hótól és légtől, távol Engadin csábos, virágos völgyétől, akár a bünösök, akiket egy szigorú angyal minden kertből kiűzött. Davosok és Engadinok emelkednek, mint mesékben az Üveghegy, sikoshátú üvegfalú, járhatatlan üveghegy, ahova csak az elérhetetlen kívánságok madarai járnak álmodni; Davosok és Engadinok élnek és hogy élhetnek, olyan kezek munkáiból élhetnek, amelyek a völgyek és szurdokok elkínzott, elhagyott kövei között pusztulnak, kallódnak, halódnak.

Holott, ha más nem, legalább a davosi betegség, a tüdőbaj, a „tbc.“ oly egyenrangú ellenfélként bánik el velem és veled, mintha egy ismertlen planétáról szállna le, puha és fekete szárnyakon, a pusztító sötét rém, olyan égi testről, ahol már minden kiegyenlítő-dött s mintha nem volnának osztálykedvezmények még a tuberkulózis lázas és légies útjain is.

A tébécé . . .

Nem is davosi betegség, nem. Hanem: népkór ez. A nép jól ismeri a halálrózsákat a fakó arcon, a csillogó szemet, az arcnak és mellkasnak ezt az aszályát, az aszkór mérgét, amely lassan öl és biztosan. A nép a hektikát ismeri és a vörös nyulat, a vért, ami csomósan, lassan jön fel a tüdőből és megtelik vele a száj és köpni kell, köpni sűrűn, undorral, félelemmel, reménytelenül.

Nem, nem, már nem reménytelenül. Reménnyel kell köpni a vért, ezt a különös folyadékot. Különös folyadék a vér, mondta hajdan egy nagy költő. Különös, igen, de az a különös, hogy a vér nem akar a szónak és fogalomnak titkos jelentésű és jelképes értelmében „vér“ré válni, megsűrűsödni, frissült erővel és indulattal, hévvel és olvasztó, forró hővel gátat és hegyet emelni: feljutni a völgyből a davosi varázshegyre! Meghódítani az üveghegyet.

Hiszen a Varázshegy létezik, él és vár, csak el kell foglalni, de az ember vére még gyér és gyenge. Hanem a remény már gyúl a szemekben és tágul a beteg és fájó tüdő, ha az álmodozások, utópiák varázshegyei mögül látja az ember feltűnni a valóságnak vas-

mód, munkaidő, munkahely, a munka néme, a gyermekmunka — ezek azok a legfontosabb külső körülmények, amelyek elsősorban kerülnek szakvizsgálat alá a tuberkulózisnak, mint tömegbetegségnek leküzdésére irányuló harcban. A tuberkulózis nem egyéni betegség.

A tbc. elleni harc tekintetében a tudományos alap miben sem különbözik a SSSR, és egyéb államok között. Hanem a tudományos elvek alkalmazása nem ugyanaz az SSSR-ben, mint másutt. És ebben van mindennek nyitja és magyarázata.

A Szovjetunióban mindent elkövetnek, hogy az életstandardot az összlakosságot illetően egyformán emeljék. A mi jelképes példánkban: az életszínvonal a völgyből elindul — minden téren, minden vonatkozásban elindul — Davos felé.

Az államnak elsőrendű feladatává lett az egész lakosság általános gazdasági jólétéről és teljes egészségéről gondoskodni. *Egyidejűleg kétirányú mozgása van az állami gondoskodásnak: a jólét emelni, hogy a tuberkulózis nyomorgócokat ne találhasson, ahová a rombolás bacillusait elhintse, illetve ahol a gazdasági leromlás folytán előállott gyengébb ellenállású szervezet megtámadott gócait kiterjeszthesse és veszélyeztesse.* Másfelől társadalmi-egészségügyi intézkedéseknek egész sorozatát építi ki — a szociális gondoskodás áldásos hierarchiáját — ahol az egész társadalom beteg tagjai fölött féltő gondnal és szeretettel őrökdi, hogy egészségesen térhessenek vissza a társadalomba.

1937-ben a Szovjet Egészségügyi Népbiztossága törvényjavaslatot készített a tuberkulózis elleni küzdelem szervezetére vonatkozóan. A javaslatot külön bizottság dolgozta ki, egy egységes törvényt akartak hozni, amely az egész Unióra kiterjed és a legújabb tudományos kutatások eredményein alapul. A törvény fő jellemvonása — egyben minden szovjet intézkedésre jellemző — a különös gondoskodás a gyermekről. A törvény kötelezővé teszi a tuberkulotikus megbetegedések hivatalos bejelentését. Az ellenőrzés lehetővé teszi a hathatósabb ápolást és a betegség terjedésének megakadályozását. A törvény nyolc fejezetben, 51 szakaszban a szociális gondoskodás, ápolás, nevelés olyan gazdagságát nyújtja, ami másutt, nem szocialista államban elképzelhetetlen, mert megvalósíthatatlan.

Tilos a nyílt tüdőbajosoknak gyermekek közelében foglalkozni, tilos az élelmiszeriparban dolgozó betegnek tovább dolgozni. Tilos —?

Ezt a tiltó rendelkezést kiadhatná egy nem szocialista rendű állam is. De ki gondoskodna a beteg ember további anyagi fennmaradásáról?

A Szovjet más, könnyebb foglalkozásra neveli a beteget, amelyet hogy gondoskodik gyógyíttatásáról, segílyt ad a betegség tartamára, egyéb járulékot ad, ösztöndíjat, amíg egy könnyű foglalkozási ágat el nem sajátít. A Szovjet tehát eltiltja a munkától, nehogy önmagára és másra veszélyessé váljék.

A legszembeötlőbb, legtanulságosabb és a munkásjóléti intézmények sorában első helyen álló szovjetújítás: a vállalatok mellett működő diszpanzer. A vállalat egészségügyi állomásával karöltve dol-

gozik a tuberkulotikus diszpanzer. Tehát a tuberkulózis, mint fertőző betegség külön osztályt kap, minden nagyobb kerülethez tartozó gyáripari vállalat betegeiről lajstromot vezet, ilyen módon lehetővé válik a tbc. korai felismerése és az idejekorán nyújtott gyógykezelés. A diszpanzer profilaktikusan, vagyis megelőző módszerrel működik. Megelőzi a betegség tovább terjedését, ami egy gyár vagy kolhoz területén súlyosabb következményekkel járhat. A betegek az egészségesektől elkülönített helyen tartózkodnak. Nem tévesztik szem elől a tuberkulotikus betegeknél oly fontos lelki gyógymódot sem, valamint azt sem, hogy az egészségesek között ne jelentkeznek a fiziofobia, a félelem a tüdőbajtól.

Sajnos, nincs helyünk arra, hogy a szociális gondoskodás valamennyi ágát és területét, ha vázlatosan is, érintsük. Csak rámutatni kívánunk azokra az intézkedésekre, amelyek a Szovjetben e téren megvalósultak és ezáltal e tekintetben a szovjetállamot a Nyugat műveltebb nemzetei fölé emelték, mert Nyugat ismeri Davost — de ismeri a tbc. telepeit, a nyomort is, ami ellen dilettáns, avatag és elégtelen eszközeivel hiába küzd, mert ugyan mitevő lenne egy tüdőveszes földművessel, ha nincs módjában, más, könnyebb foglalkozáshoz juttatni, vagy szanatóriumba utalni. Az egyedüli gyógymód tehát, mint eddig láttuk, kettős: anyagilag felemelni az embert és a jólétet állandóan fokozni, az orvosi gyógykezeléssel együttesen és egyúttal, ez egyúttal megelőző gyógymód is. A kettő együttes alkalmazása biztosítja a gyógyulást — vagyis nem csak a betegnek javulására, hanem a társadalom többi tagjainak megóvására is. Az eddigiekből világosan következik, hogy a mai helyzetben egyedül egy szocialista állam alkalmas és képes a tudomány vívmányainak megfelelően berendezkedni és élni, vagyis mindenkire eljuttatni a tudományt, mint eredményt.

A Szovjet eredményesen folytatja a harcot a tuberkulózissal a falun is. Vannak falusi kórházak és ezek mellett ugynevezett tuberkulotikus pontok. Ezek a tüdőgondozókhoz hasonló intézmények, amelyek sejtákat „jacsejkákat“ alakítanak, egészségügyi előadásokat tartanak, a betegeket felvilágosítják, megfigyelőbe utalják stb. A kolhozok területén a tbc.-és betegek számára külön ház „tubizba“ áll rendelkezésre. A falu általános kulturális haladásával kapcsolatban mind könnyebbé válik a tuberkulózis elleni küzdelem. A Szovjetunió elsőrendű gondjai közé tartozik olyan orvosi káder nevelése, amely a falvak egészségügyi szolgálatában áll. Hogy a Szovjetnek ez a terve is a megvalósulás útján halad, bizonyítja az a tény, hogy az 1939. évben több, mint 4000 orvos telepedett meg a faluban. Ma már építenek kórházakat falvakat is, amelyek nem ritkán 100 ágygal rendelkeznek. Európának melyik művelt állama dicsekedhet falusi kórházzal? Igaz, hogy a Szovjet területén is aránylag kevesebb orvos tartózkodik faluban, mint városban, de a Szovjet már a legjobb úton halad, hogy ez a visszasság teljesen eltűnjön az országban.

A felszabadított nemzetiségek nagy országában — ezt külön nem is kell említeni — minden „kisebbség“ az „államalkotó“ néppel egy-

formán részesedik mindazokban az egészségügyi intézkedésekben, amelyek elvben és valóságban fennálnak.

A felszabadult nép már a forradalomban hozzálátott a legsúlyosabb népbetegség elleni küzdelem minél hatékonyabb fegyvereinek meghódítására. Már 1918-ban megalakult az Egészségügyi Népbiztoság tuberkulózis elleni osztálya. Kezdetben 4 tüdőgondozó működött az egész űrszágban. Húsz év multán 1150 diszpanzer látja el nehéz feladatát, megalakultak az *éjszakai szanatóriumok*, napközi otthonok tüdőbetegek számára, tbc.-és gyermekek játszóterei, diétás konyhák és egész sora egyéb egészségügyi intézményeknek, amelyek a tüdővész ellen veszik fel a harcot.

Diszpanzerek vannak városokban és falvakban egyaránt. Első feladata megállapítani a tuberkulóziist. Tanulmányoznia a tájat, a jelenkező megbetegedések szociális okait kutatni a vidék népmozgalmi, egészségügyi, gazdasági helyzetét. Feladatukból következik, hogy élénk összeköttetésben vannak a körzet orvosi, szociális intézményeivel, amelyek a munkájában segítik. A diszpanzer a betegség megfigyelésére szorítkozik és szükség szerint utalja a beteget napközi otthonba, éjszakai szanatóriumba, kórházba, fürdőbe.

Éjszakai szanatórium — ilyen nincs Európa egyéb országaiban. Ide azok a betegek kerülnek, akik munkaképesek és mint ilyenek nappal dolgoznak, de megrongált egészségi állapotuk miatt ápolásra szorulnak. Napi munkája után ide tér a beteg, ahol este orvosi ápolásban részesül, fekvő kúrát tart és utasítást kap gyógyulás utáni életmódjára vonatkozóan:

A napközi otthonokba azok jutnak, akiknek állapota nem engedi meg a munkát, de nem olyan súlyos a betegségük, hogy szanatóriumi ápolásra volna szükségük. Itt a lakóházaknál sokkal higiénikusabb helyen tartózkodnak a betegek. Legtöbbsnyire beteg gyermekeket utalnak a napközi otthonokba.

Szanatóriumba a kigyógyítható betegek kerülnek, akiknek azonban már szükséges az állandó gyógykezelés, esetleg műtéti beavatkozás. A Szovjetben kétféle szanatórium van: az egyikben a nyílt, a másikban a zárt tüdőbetegek ápolása történik.

A szanatóriumi kezeléshez tartozik — a dolgozók országáról van szó — a betegek nevelése a munkához való visszatérésre.

Végül: a súlyos esetek számára fennállnak a kórházak, kizárólag tüdőbetegek részére, vagy a tüdőosztállyal bíró kórházak.

A tervgazdagság hazájában tervszerűen nevelik az orvosokat is. Mind több és több a tüdőspecialista orvosok száma, hogy minél sikeresebben birkózhasson meg a dolgozók országa a népbetegségek legszörnyűbbikével.

Kimutatások szerint a tuberkulózis elleni harc a munkásoknál mutat fel legnagyobb eredményt, mert a vállalatok mellett működő egészségügyi állomások csírájában fojthattak el minden betegséget. A tuberkulotikus megbetegedések száma 1925-ben ezer lakosként 41.1 ezrelék volt, 1937-ben ez a szám 8.9-re esett. A súlyos tüdőmegbetegedések száma rohamosan csökken, éppen a megelőző intézkedések következtében.

A Szovjetunióról szólva megszoktuk, hogy csodákról beszéljünk. Nem csodákat művel a Szovjet, csak követi a tervszerűséget. Csodát csak annyiban művel, amennyiben, távol a Szocialista Köztársaságok Szövetségétől, minden jelenség, ami az emberi méltóság követelménye, minden, ami természetes, ami valóság, oly elérhető, oly valószerűtlen, mint a mese Üvegyhegye, holott étt emelkedik előttünk valóságként, csak el kell érni. — de ehhez erő és akarat, szilárdság, meggyőződés és hit kell.

F. R.

P o r t á t a k a r u n k

— Gyüa, te! — kiabált s a kezével hadonászott a sáros ember. Az ostora nagyokat csattant, a lovak gőzölögve feszültek a hámnak, csak azért, hogy tiz lépéssel odébb nagyot szusszanva megálljanak. Az oldalbordájuk zöttyenve ugrált le és föl. Orrfikaik akkorára tágtak, mint a kocsis sáros ökle.

— Gyüa, te! — ordította el magát újra a kocsis. Ostorával végig szántotta a lovak hátát. A lovak nekidültek, a koci megmozdult, s agyig ült bele a sárba.

— No, az istennyila csapjon ebbe a pempöbe! Ide se gyüvök be többet! — mérgelődött a kocsis, nagy tenyerével a sarat majzolta le az arcáról. Sáros, elnyútt ruhájú emberek álltak körül a kocsit s hümmögtek, bólogattak.

— Ide nem lehet több léglát behozni, — vakaródzott Kis Jóska. Lerakodtak és ő aztán talicskával toltta oda a házhoz. Háromszáz teglát kapott a várostól, meg háromszázat a Közművelődési Egyesülettől, és egy kőművest. Oszlopokat raknak a ház alá, az talán majd megtartja ha megtarthatja.

Latyak meg víz áll mindenfelé. A szobában is víz van. Az agy lába, ahogy mozognak rajta, belesüpped a földbe. A szoba sarkában Kis Jóska egy gödröt ásott, oda folyik össze a víz, onnan aztán kihordják vödörrel. Három éves fiacskája van Kis Jóskának. Csupa maszat. Már nem akar az ágyon maradni, mozogni szeretne, szaladgálni, le-föl a szobában vagy az udvaron, de a lába beleragad a sárba, orra bukik, kis kezével szétosapja a sarat. Néha sivalkodik, néha meg szóltanul fölkel, kezéről a kabátjára dörgöli a sarat, kis bocskorában tovább pancsog.

Az anyja, ha ezt látja, ráver, hogy miért nem marad nyugton az ágyon, még ő is csak több dolgot ad ebben a kétségbeesítő helyzetben. Sokat mérgelődik Kis Jóskáné. Lehuzza a sárba merült láb- beliket és a gyereket az ágyra hajtja.

Kisné is megy teglát hordani. Tizet tesz egy zsákba s a hátára veszi, kicsit tör, de hát muszáj hordani.

Bacsó, a szomszédjuk, áll neki törleszkedve az udvaron. Káromkodik.

Ledől ez a fal, hiába támasztottuk meg! — Idegesen toporog, a sár latyakká válik a bocskora alatt. — Ki köllene pakolni! — Tétovázik, hümmög, hüvelykujjával a falat tapogatja. Hiába sárrá-